

Чурапчы улуунун абалара — обону иитиигэ

Чурапчы улуунугар эр дьон — абалар уопастыбаннай түмсүүлэрэ оскуолаларга, уһуйааннарга сүрүннүүр оруолу ылан эрэллэр, ардук обону иитиигэ туһуламмыт III-с төгүлүн ытыллар "Аба - дьэиэ кэргэн сүрүннүүр күүһэ" улуустаабы эр дьон форума муус устар 19 күнүгэр С.К. Макаров аатынан улуустаабы гимназияга буолла. Сүрүн көбүлээччилэринэн "Тулукчаан", "Березка" уһуйааннар, улуустаабы гимназия уонна Чурапчытаабы техническэй колледж салааталара буоллулар.

Форумга уопсайа 70-ча аба кэлэн кыттыыны ылла. Тэрээһин сүрүн уратытынан сахалыы атах тэпсэн олорон, эр дьон сиэринэн, сэхэргэһии буолла. Ол курдук, билинни олоххо бэйэтин иннин көрүнэр, эппизгинэстээх, онорбут быһыытын-майгытын ырытар, ханнык бабарар түбэлтэбэ сөптөөх суолу тобулар обону иитэн таһаарыыга төрөппүт быһаарымыыта улахан оруолу ылар. Ити инниттэн обону иитиигэ Владислав Оконешиников, Максим Лукин, Георгий Барашков, Андрей Гоголев, Николай Крылов тус уопуттарын үлэлэһиннилэр. Маны таһынан кэлэстиигэ улуус баһылыгын үл, экономика уонна инвестиция бөлгүрүстөрүгэр солбуйааччы Алексей Егоров, Чурапчытаабы колледж юриһа Валентин Драгунов, суолга куттала суох буолуу Чурапчытаабы иниспизксийэтин пропагандалыыр бөлөбүн иниспизктерэ Аграфена Антипина, "Куоралы" ТОС салайааччыта Федора Седалищева, улуустаабы гимназия дириэктэрэ Юрий Посельская кыттыыны ыллылар. Түмүккэ форум кыттылаахтарыгар сүүйүүлээх бириистэр оонньоннулар.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Сырдыкка, кэрэбэ дьулуһуу

Муус устар 18 күнүгэр «Айылгы» култуура уонна духуобунай сайдыы киинигэр доруобуйаларынан хааччахтаах оболор уонна улахан дьон уус-уран айымньы эйгэтигэр үрдүк чабылхай ситиһиилэрин, дьобурдарын көрдөрөр «Творчество без границ» аһаҕас бэстибээл үрдүк таһымнаахтык ыытылынна.

Бу бэстибээл эрдэ сылын аайы буолар этэ, быйыл икки сыл тохтоон баран ыытылынна. Тэрээһиннэ кыттааччылар бары бэлэмнээн кэлбиттэрэ тутта көстөр. Нүөмэрдэрин атрибуттара, таһастара-саптара уларыйан иһэр. Оболор, улахан дьон араас жанрга хоһооннору аахтылар, ырыалары, үнүкүүлэри толордулар, фокус көрдөрдүлэр. Маны тэнэ оболор «Таал-Таал эмээхсин» остуоруйага олобуран, интэриэһинэй сыанканы туруордулар. Оттон улахан дьон көрдөөх сыанкаларынан көрөөччүлэри күллэрдилэр.

Бу күн фойега дьаһал кыттылаахтары уруһуйдара, быһсапканан үлэлэрэ, араас матырыйаалтан оноһуктара быысталкаба турда.

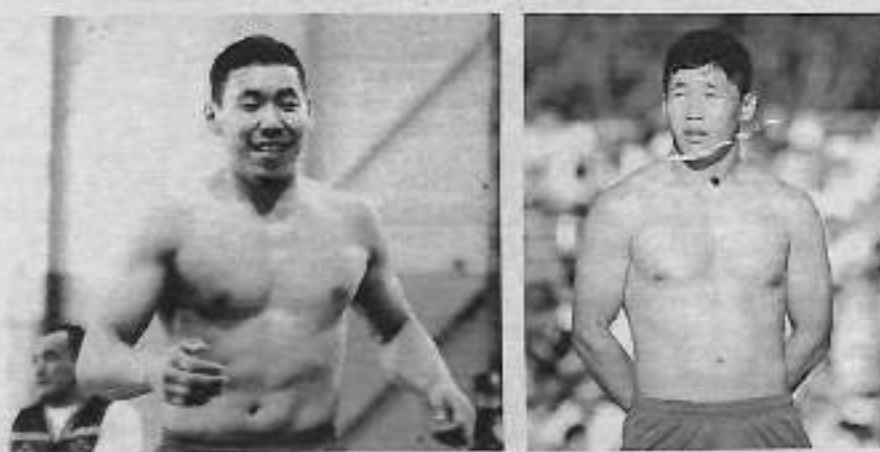
Кэсирээ, кыттааччылары өйөөннөр, дьыссааҕа биригэ сылдьар оболоро, биригэ үөрэнэр, үлэлиир доһотторо кыттыыны ылан көмөлөстүлэр. Маны таһынан уопастыбаннай түмсүүлэр, улуус тэрилтэлэрин үлэһиттэрэ, урбаанныыттар устунсардааттылар. Онон кыайылаахтарга сыаналаах бириистэр туттарылыннылар. Бэстибээл түмүгүнэн мунутуур кыайылаахтарынан оболорго «Улыбка» иитиллээччигэ Айсен Слепцов, улахан дьонно Хадаар ыччата Виктория Иванова буоллулар.

Доруобуйатынан хааччахтаах киһи тулуурдаах, сыанаба, олоххо эрэглээх буоларыгар, талаанын арыярыгар «Творчество без границ» аһаҕас бэстибээл суолтата улахан. Онон инникитин даҕаны бу бэстибээл ыытыллан, маньык араҕага хабыллар дьоммут бэйэлэригэр эрэглээх буолалларыгар, сырдыкка-үтүөбэ дьулуһалларыгар эрэл кыымын саба турдун!

Марфа ПЕТРОВА.

Өрөспүүбүлүкэ сонунна

Дыгын оонньууларыгар чурапчыларга икки путевка!

Муус устар 20-21 күннэригэр Дьокуускай куорат "Дохсун" ыспартибынай киинигэ "Дыгын оонньууларыгар" сүүмэрдир күрэхтэһии бастагы түһүмэбэ ыытылынна.

Былырыын 40 күрэхтэһээччи бээр буоллабына, быйыл 34 ыспарсымыан кэлэ. Сэттэ көрүн түмүгүнэн Чурапчытаабы физкултуура үнүстүүтүн устудьуона Айсен Ботуев 1-кы миэстэ, кини кэнниттэн, Сылан нэһилиэгиттэн төрүттээх Павел Дружынов 2-с миэстэ буолан, аны сайын ыытыллыахтаах "Дыгын оонньууларыгар" кыттар путевканы туттулар. Уолаттар сылы быһа эрчиллээллэригэр сыратын-сыгыбатын уурар, күүскэ үлэлээр тириэньэрбитин Денис Заболоцкий бэлэтиир тобоостоох.

Уолаттарга ситиһиини бабарыабын!

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Байыаннай комиссариат сэминээрэ ыытылынна

Муус устар 19 күнүгэр улуус дьаһалтатын мунньахтыыр саалатыгар Таатта уонна Чурапчы улуунун байыаннай комиссариата, подполковник Николай Андреев салайааччылаах анал бөлөх кэлэн, улуус нэһиликтэрин дьаһалталарыгар, тэрилтэлэр салайааччыларыгар анаан үлэбэ ылыллыбыт гражданныр байыаннай учуокка туруоруу уонна броннааһыны ыыты туһунан сэминээри тэрийдэ.

Сэминээргэ улуус баһылыгын эбээһинэһин толорооччу Алексей Ноговицын кыттына. Кини түһэриллибит испиһэктэри ырытыы көрдөрбүтүнэн, сорох нэһилиэк дьаһалталарын дуоһунастаах үлэһиттэрэ уонна тэрилтэлэр салайааччылары бэйэлэрин эбээһинэстэригэр көтүмэхтик сыһыаннаһалларын туһунан бэлэстээтэ уонна мобилизация буолар түгэнигэр туһааннаах, сэдэх идэлээх испиһэистэри броннааһынга күүскэ ылсан үлэлииргэ ынырда.

Таатта уонна Чурапчы байыаннай комиссариатын хамыһаара Николай Андреев уонна байыаннай учуот начаалынньыгын кемелөөһөчүтэ Анастасия Харитоновна иһитиннэриилэрин кэнниттэн олохтоох дьаһалталар уонна бары (чааһынай эмиэ) тэрилтэлэр салайааччыларыгар туһаайан, дьаһал ылытынна.

1. Байыаннай учуот туһунан уураахха олоҥ түбэһиннэрин, саппааска сылдьар гражданныр (ГПЗ) уонна призывниктар

байыаннай учуокка туралларын хааччыларга;

2. Байыаннай эбээһинэстээхтэри байыаннай учуокка туруорууга уонна броннааһыны контуруоплуур тэрээһиннэри былааннаан ыыталларыгар;

3. Паасларга байыаннай эбээһинэстээгин туһунан регистрационнай бэлэстээһинэ суох, байыаннай-учетнай докумуоннарын бэрэбиэркэлээбэккэ уоннай байыаннай комиссариатка учуокка туруорбакка эрэ үлэбэ, үөрэххэ ылыы түбэлтэлэрин боборго;

4. ГПЗ броннааһыны байыаннай комиссариаты кытта биригэ үлэлэһэн былааннамыт дуоһунастар уонна идэлэр испиһэктэрин онорорго.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Сэргэх дьаһал

Нэһилиэк ыччата түөлбэтин сайынналар

Марфа ПЕТРОВА.

Быйыл Чурапчы нэһилиэгэр Гражданский көбүлээһин сылын биллэриллибит. Ол чэрчитинэн баһылык граныгар түөлбэлэр эдэр дьонун хамаандалара бырайыак көмүскэттилэр.

Бу форум олохтоох дьаһалта уонна «S.A.A.S» Чурапчы нэһилиэгин ыччатын Сэбиэтин тэрийиилэринэн үрдүк таһымнаахтык ытытыллына. Барыта 7 ТОО-тан алта хамаанда кыттыыны ылла.

Эдэрдэр нэһилиэк сайдыытыгар олус үчүгэй, интэриэһинэй бырайыактары көмүскэттилэр. Ол курдук, олохтоохтор сыһыанар, усулордунан дьарыктанар сирдэрин, оҕо сонньуур быһааахкаларын, нэһилиэк, түөлбэ устуруйатын үйэтиги аһаарды, алааска олорор ыаллар дьылыларын уу ыларын туоратар сыаллаах бырайыактар оҥорбуттар.

Форум түмүгүнэн «Киин», «Маарыкчаан», «Молодежная» ТОО ыччатын хамаандалара кыайылыахтарынан тахсаннар, баһылык Владимир Сивцев 100 000 суумалаах гранынан наараадаланылар. Маны таһынан ситиһилээхтик кыттыбыт ыччаттарга — Дмитрий Барашковка («Киин»), Алгыс Федотовка («Куобаха»), Яша Новгородцева («Молодежная»), Владислав Корякинна («Мурун Тымпыа»), Алина Митинаба («Молодежная»), Татьяна Игнатова («Ыспартыбынай»), Нарыйа Ноговицынаба («Маарыкчаан») анаа ааттар туттарылыһылар.

Бары кыттыбыт ыччаттарга нэһилиэк олорор түөлбөтү сайдыытыгар аһаарды араас дьаһалларга өссө тэтимнээхтик көхтөөхтүк кытталларыгар баарабыт.

Ахтан - санаан

ЧӨМПУЙУӨН САХАЧЧОН

Бииргэ үөрэммит табаарыспыт, доборбут, бырааппыт Семен Николаевич Захаров-Сахаччон баара эбитэ буоллар, муус устар 19 күнүгэр 60 сааһын туолуохтаах этэ. Сэмэн бэйэтин кылгас олоһор энкилэ суох чабылхай олоһу олорон ааста, Субуруускай сопхуос бастын от биригээдэтин солбуллубат салайааччыта, улуус чөмпүйүөн, рекордсмен булчута, Хатылы нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо, Саха өрөспүүбүлүкэтин тыа хаһаайыстыбатын туйгуна, Субуруускай аатынан биризмийэ хас да төгүллээх лауреата, БСТХБ-н кыттыылааба...

Ити курдук, Семен Николаевич — Сахааччон кылгас чабылхай олоһор ситиһилэрин элбэҕи ааттаахха сөп. Сэмэн ийэтинэн Мырыла Собакиннарыттан, кылгас Куома булчут удыурдарыттан, аҕатынан төрүт уус Хатылы Захаровтарыттан — булчут уус, сындаалыбат сындааһыннаах үлэһит дьонтон төрүттээх. Сэмэн үлэһит, булчут буоларыгар аҕата Николай Николаевич уһуйбута. Ньюкулай аҕата Николай Спиридонович сэриигэ баран эргиллэбэтэ, онон тулаайах хаалан, Дирин дедомугар, аймахтарыгар итиллибитэ, булт чааһыгар Ньюкулай таайа, аатырбыт Мындааайы булчута Мордьюускун-Кытай Уола уһуйбута, үөрэппитэ. Улаатан бараа колхуоска булчуур сылларыгар оройуонна хаста

да бастаан, саанан, биноклунан биризмийлэммитэ. Кэргэннэн Мырылаба олорор сылларыгар, очотооҕу кырдыаһас булчуттары КА. Быгановы, М.И. Бельгы кытта бултаспыт. Ньюкулайдаах очолорго Чаранна олороллор, Сэмэн бастаах көбөн кэлиитигэр күн сирин көрбүтэ.

Ньюкулай бастаах оҕо уол буолан, кини улаатарыгар, сайдарыгар улахан болҕомтотун уурбута эбит, сахалыы эр киһи сиэринэн иппитэ, өбүгэлэр ньымаларынан батыһыннара сылдьан, бэйэтин холбоһурун үлэһэ таабыта. Ол иһин тулуурдаах, дьулуурдаах, сындаалыбат сындааһыннаах, холку, кизн көбүстээх, сахалыы мындыр толкуйдаах киһи буола улааппыта. Кэлин Сэмэн кэргэннэн, дьыуот тэринэн, эмиэ аҕатын курдук, өбүгэ ньыматынан оҕолорун батыһыннара сылдьан үлэһэ үөрэппитэ. Кыргытара ханнык да үлэттэн толлубаттар, холбоһура сылдьар оҕолор.

Сэмэн оҕулааҕа үөрэнэр сылларыгар булка сыһыаннааҕа биллэн барбыта. Үлээннээхтэрэ ахталларынан, куска, куобаха кими да инкигэр түһэрбэт булчут, кыһынын хапкааныйар табаарыстарын булка үөрэтэр, угулар буолбута. Сэбиэскэй Армияҕа Саха сиригэр — Тиксигэ сулууспалаабыта, байыаннай топографист идэтин баһылаан, младшай лейтенант сыбааннааах дойдутугар эргиллэбитэ. Ону туһунан биир улахан ситиһинэн ааҕабын.

Армияттан кэлээт, дойдутугар Хатылыга, Субуруускай аатынан сопхуоска булчутунан киирэр уонна 37 сыл устата энкилэ суох, үтүө суобастаахтык, олохтон барыар дьэри, үлэһэбитэ. Булт курдук ыарыхан үлэһэ, түүлээҕи туттарыыга оройуонна 5 төгүл бастаабыта, рекорду олохтообута, сопхуоһун, оройуонун өрөспүүбүлүкэҕэ аатырдыбыта. Булчуур сирэ оройуон киһинин таһа. Онон улуус кииниттэн чугас сытар булда суох Хатылыны бултуу да дойду дьээн ааттаппыта.

Сэмэн наар булчут эрэ курдук саныыр буоллахтарына, улаханньык сыыстараллар. Сэмэн — дьулуурдаах, сындааһыннаах үлэһит. Мин санаабар, хайдах эрэ очотооҕу сопхуос салайааччыларын дьоллоругар төрөөбүт киһи дии саныыбын — кыһынын кыайылыаах булчут сайын сэтэ-

быллаах салайааччы, отчут. Сопхуос ыраах баар баттаамалаах ходоһатын, Туолуматын үрээт оттуур көлө-илии эвэнэ солбуллубат салайааччыта. Кини оттообут ото үрдүк хаачыстыбалаах, кураанах, бэйэтин кээмэйигэр эппиттээр от буолара, ардахтаах да дьылларга эмиэ. Биригээдэтин дьонно бары да үлэһит бэрдэ буола үүнэн тахсаллара. Бииргэ үлэһэбит дьонно ахталларынан, эдэрдэри бэйэтин холбоһурун, батыһыннара сылдьан, үлэһэ үөрэтэлээбит эбит. Кыһын аайы сопхуос контуоратыгар үлэһиттэр, Сэмэннээх кэбиспит отторуттан уктараары, былдьаһар эбиттэр. Ол курдук, хаачыстыбалаахтык үлэһиттэр дьоннорун үөрэппит, ону ирдир эбит.

Сэмэн нэһилиэгэр патриот этэ диибин — ханнык да салайааччы олорбутун иһин кинини кытта уопсай тылы булар, кинилэргэ үтүө сүбэһит буолар. "Үтүө дьыала" хамсааһын бэлиэтин наараадалаһымыта элбэҕи этэр. Нэһилиэккэ тутуллубут улахан туулуларга барыларыгар үлэһиттэ, салайыбыта, тэрийсбитэ бэйэтинэн үлэһэ көбүлээбитэ. Тыаба тутуу маһын булааччы, сирин билээччи, кэрдээчилэр биригээдэлэрин салайааччы, бастын мас охтороочу Сэмэн буолара. Мас кэрдийтигэр кинини кытта тэннээр киһи суобун кэриэтэ этэ. Нэһилиэккэ сана дьыа туттааччыларга мастарын булан, кэрдэн биэрэр. Көрдөһүүлэрин аҕаастаабака толорон иһэрин, эппит тылыгар турумуотун иһин наар кинини соруйсар эбиттэр.

Сылгыга эмиэ ураты сыһыаннаах эбит — сылгылар ханна туралларын чуо ыйан биэрэр, ханна ханнык үөр турарын өйдөөн этэр диһиллэр. Саас аайы ат бөсөгүн айааһаан, сайын окко көлүнэр аттарын бэлэмниилэрэ, онно бииргэ окко үлэһит уопаттарын салайан үлэһэтэрэ.

Сэмэн булчут быһылынан ыкка ураты сыһыаннааҕа — кини иппит ыттары барыта булчут буолаллара. Кыттыгастара кэпсимиһэлэринэн, ыкка болҕомтолоохтук, киһиэхэ курдук сыһыаннаһар үһү — үүтээнгэ, бастаан, ыттарыгар ас буһаран аһатар эбит. Ыты кини курдук билэр киһи аһыаҕа буолуо. Туора дьонно ыттарын уларытабына, булталлар, хаһаайыһынын тылын толороллор эбит.

от үүммэккэ, "Сахабулт" тэрилтэни Нуотараба оттоҕо ытталлар. Онуоха оройуон булчуттара бары кэриэтэ бараллар, онно биригээдэни салайарга Сэмэн аныыллар. Аһыан-үөлүнэн тоһору хааччылан, тийиэн оттууллар. Атырдыах ыйыгар астарга аһыһыт, очолорго "котловой" диэн кыылга лицензия биэрэллэр эбит. Ол көнүл лицензияны, күн аайы кэриэтэ уопаттар иккилии буолан кыттыһан, тайаха хаамаллар эбит да, мэлэһин иһэллэр. Сэмэн кыһаммат, үүтээнгэ хаалан үлэһит, оттоһор. Ити атырдыах ыйын бүтүүтэ, Онтон Сэмэн биер күн собото-бун бултуу барар, кизһэлик киһилэрэ биер бууру Чаччабар үрээт охторор. Онуоха соһуйан, ким да муннунан да айабынан тыыммат — ол курдук сөхпүттэрэ, булка ананан айыллыбыт киһи эбит диэн чаччы да итэһэйбиттэрэ. Дьинэр, бары да нэһилиэктэригэр биллэр булчуттар буоллахтара дии. Манна окко үлэһиттэригэр, Сэмэн мындыр хаачыстыбатын көрдөрбүтэ — тизхиникэ алдьаннар эрэ, ол чааһын араас тимиринэн солбуһан, араастаан онорор ньыманы тобулара, толкуйдаан таһаарар ураты дьобурдааҕа.

Сэмэн киһи быһыытынан холку, сымнаһас, элэккэй майгылааҕа. Кыттыһан булчуур дьонугар сүрдээх болҕомтолоһо, наар субалии-амалыы көмөлөһө сылдьар буолара. Кэпсээнньитэ киирдэбинэ, киһи истэ олоруох курдук, уустаан-ураннаан, ойуулаан кэпсиэр дьобурдааҕа, сириттэ билэрэ — көрөрө, өйдүүрү сүрдээх этэ диһиллэр. Элбэх эдэр дьону булка, үлэһэ уһуйдаҕа дии саныыбын.

Семен Николаевичи нэһилиэгин дьонно, үлээннээхтэрэ, табаарыстара, бииргэ булчуур дьонно, таптаан, булчут Сахааччон, чөмпүйүөн Сахааччон диэн ааттаабыттар. Кини туһунан теһе баһарар суруйан бара туруох курдук сырдык, ыраас дууһалаах киһи буоллаҕа. Кини олоһун оҕолоро, сиэннэрэ, салгыахтара, кини булчуубут, үлэһэбит үлэһэ үлэһиттэ умуллубат, кэрэ кэпсээн, номох буолуоҕа. Түмүкүлэр биер идэлээгин, доборун тылларынан түмүктүүбүн: "Сэмэн олорбут олоһун, үтүө аатын ханнык да хаар, сиик саба тиллэт аналлаах!"

Иннокентий СОБАКИН,
хаһыат уопастыбаннай
кэрэспэдьиэнэ.

Маарыкчаан ыччаттара

Ыччакка аналлаах сыһыары

Муус устар 13 күнүгэр улуустаабы ыччат III-с Форума быйыл Болтоно нэһилиэтин Норуот айымньытын дыһиэтигэр уонна Н.Д. Субуруускай аатынан Болтоно орто оскулатыгар үрдүк таһымнаахтык ыытылынна.

Тэрээһин үөрүүлээх чааһыгар улуустаабы ыччат координационнай Сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ Анастасия Афанасьева үлэни-хамнаһы сырдатта. СӨ эканомикэбэ министриин солбуйааччы, өрөспүүбүлүкэтээҕи ыччат бырабыыталыстыбатын бэрэссэдээтэлэ Тимур Ханды, улуус баһылыгын эканомикэбэ уонна инновацияба солбуйааччы Алексей Егоров, Болтоно нэһилиэтин баһылыга Варвара Макарова ынырыылаах ыалдьыттары, кыттааччылары эрдэлээтилэр, улуус, өрөспүүбүлүкэ сайдыытыгар туһаайыллыбыт бырайыактар олоххо киирэн иһэллэригэр баҕардылар.

Салгыы бары өттүнэн туһалаах үөрттэр лиэксийэлэр буоллулар. Ол курдук, Тимур Юрьевич тус олохун холобуруттан ханнык хаачыстыбалары сайыннаран киһи лидер буоларын, дьону бэйэтигэр тардарын туһунан ситиһии сэлэргэтэ. Урбаанньыт Татыйык Егорова киһи бэйэтигэр бигэ эрэллээх буоларыгар, уустук түгэннэри быһаарарга санаатын үллэһиннэ. Урбаанньыт Дмитрий Захаров бэйэ дьыалатын хайдах арыммытын, онно туох ыарахаттары көрсүбүтүн туһунан кэлсэтэ. Анастасия Сивцева туһааннаах бырайыактары суруйарга сүбэлэри бизрээ. Ыччаттар араатарга тутта интэриэһиргиир ыйытыларын бизрдиһэр. Ол кэнниттэн хамаанда халытааннара сэрэбизийинэн соруудахтарын ыллылар.

Кыттааччылар хамаандаба арахсан, оскуола икки этээһинэн «Игры по станциям» түһүмэхтэринэн күрэхтэстилэр. Салгыы туһааннаах тизмэлэринэн бырайыак үлэлэрин бэлэмнээтилэр, итинэн уопсай көрүүгэ-истиһгэ көмүскээтилэр. Форум кыйыылаабынан «Үрдэп» хамаанда (халытаан Айаан Федоров) табыста. Маны таһынан ситиһиилээхтик кыттыбыт ыччаттарга — Анастасия Посельскаяба (Дирин), Айсен Поповка (Болтоно), Варвара Орловаба (Чурапчы), Күннэй Толстоуховаба (Чурапчы), Василий Степановка (ЧГФКСИ), Марфа Петроваба (Чурапчы), Күннэй Карловаба (Арыылаах) анал бириистэр туттарылыннылар.

Анастасия Сивцева, СӨ идэлээх сойуустарын федерациятын сүрүн исписэлиһэ:

«Дьоккуускай куораттан «Ыччат бырабыыталыстыбата» уопсастыбаннай түмсүүтүн үс буолан кэллэбит. Бу түмсүүгэ мин эбээһинэспэр Улук Илинни уокурукка баар ыччат бырабыыталыстыбаларын кытары хардарыта үлэлээһин киирэр. Манна эксперт быһыытынан, ордук хамаандалар бырайыактарын тутулун көрдүм. Ол эбэтэр, сыалларын сөпкө туруорууга, проблеманы сөпкө таһаарарга сүбэлэри бизрдим. Хамаандаларга бэриллибит хайысхалартан «Үтүө дьыала», «IT-технология», «Туризм», у.д.а. тизмэлэр интэриэһинэйдэр уонна билигин кэмгэ актуальнайдар. Хамаандалар бырайыактарын ситиһии арыйдылар, проблеманы өйдүүллэрэ, таһаараллара олус үчүгэй диэн бэлиэтээн көрдүм. Бүгүһүнү үлэлэрэ олорхо киирэр кыахтаах, сөптөөх бырайыактар. Куһаҕана диэн, биризмэбит ыгым буолан, бырайыактарын 100 бырыһыан бүтэрбэтиллэр. Бырайыагы онорорго саамай кыччаабыта күн аҥаара наада.

Манньык форум инникитин да ытылла.

ЫЧЧАТ БИЛИИТИН ХАН АТАР

сайда турдун. Бу дьаһал саамай сүрүнэ — ыччат биригэ түмсэн, бэйэ-бэйэлэрин кытта билсэн, кэскиллээх бырайыактарга үлэлэһэн, үнэллэригэр-сайдалларыгар төһүү буолар.

Анастасия Афанасьева, Мугудайдаабы уһуяан сэбиэдиссэйэ, улуустаабы ыччат Координационнай сэбиэтин бэрэссэдээтэлэ:

Биһиги сэбиэппит тэриллибитэ быйыл үһүс сыла буолла. Бу үс сыл устата олус элбэх бырайыагы олоххо киллэрдибит. Биһиги испитигэр чилиэннэрбит ааптарыскай бырайыактаахтар. Ону таһынан үгэс буолбут улуустаабы, өрөспүүбүлүкэтээҕи тэрээһиннэргэ тус кылааппытын киллэрсэбит. Бу ыччат форумун идийэтэ тэриллиэхпитигэр баар. Бастакы сылбыгыгар үөрттэи быһыытынан онорбулут. Ол эбэтэр, былаһааккаларынан спикердэри (араатардары) ыгыран ыппыппыт. Маныаха үөрэммиттэрин олоххо киллэрэн, быйыл бырайыагы суруйарга холоннулар. Маны тэнэ Сомоҕолоһуу сылынан, улуус ыччатын түмэр соруктаах форуму тэрийдибит. Быйыл эксперимент быһыытынан, кылгас кэм иһигэр араас санаалаах эдэр ыччат түмсэн, бири идийэни бырайыакка онорон таһаараллар эбит диэн толкуйдаабыппыт. Сыалбытын ситистибит. Бырайыактарын төһө кыалларынан арыла сатаатылар. Сорох хамаандалар бэриллибит биризмэлэрин баттаһа, презентацияларын онорбуттар. Холобура, кыйыылаах хамаандабыт икки чаас иһигэр бырайыактарын толору онорон көмүскээтилэр. Туох баар ороскуотун, барыһын, ырытыһын, статистикатын барытын суоттаабыттар.

Форуму таһынан координационнай сэбиэт уонна ыччат бырабыыталыстыбатын чилиэннэрэ төгүрүк остоолу тэрийдибит. Ыччат бырабыыталыстыбатын кытары инникитин биригэ үлэлэһэргэ сөбүлэни түһэрсэргэ быһаарыстыбыт. Кинилэр уопуттарын

улууспутугар туһанаахпыт диэн эрэнэбит.

Айаан Федоров, кыйыылаах, «Үрдэп» хамаанда халытаана:

— Мин санаабар, форум үчүгэйдик ааста. Манньык дьаһалларга кыттааччыбын. Ол курдук, «МИНИСТР» зональнай дьыалабыай оонньууга у.д.а. кыттыбытым. Форумга хамаанданан үлэһэ сүрүн болҕомто ууруллубут. Улуустаабы хабааннаах буолан, хамаандаба да, хамаандаларга да билбэт дьонум диэн суохтар. Син көрүтэлээн билэбин. Биһиги «Үрдэп» хамаандабытыгар Хатылы, Болтоно, Алабар ыччаттара уонна успуорт үнүстүүтүн устудьуоннара бааллар. Бырайыактыгыгар «IT-технология» хайысха түбэспитэ. 2 чаас иһигэр, улахан мөкүөрэ суох, «Express help» төлөпүөнүгэ сыһыары туһунан бырайыактыгы онорон көмүскээтибит. Бырайыактык сыала — үлэтэ суох киһи уонна үлэһит көрдүүр тэрилтэ төлөпүөн нөнүө түргэнник үлэ миэстэтин, үлэһити булуута.

Манньык форумнарга эдэр ыччат түмсэр, бэйэ-бэйэлэрин кытары билсэллэр, уопуттарын атастаһаллар. Туһааннаах дьонно сана идийэлэр киирэллэр. Тэрийээчилэргэ, чуолаан ыччат координационнай сэбиэтигэр, улуустаабы ыччат бэлиитикэтин исписэлиһигэр Иван Пономаревка, Болтоно нэһилиэтин дьаһалтатыгар уонна оскуола кэлэктиибигэр махтанабын, форум көрүгүн сайыннаран иһэллэригэр баҕарабын.

Билигин кэмгэ дьыалабыай оонньуулар эдэр ыччакка олус наадалаахтар. Киһи толкуйдуур, онорон көрөр, салайар, сангарар дьобура олус сайдар, дьону кытта алтыһа, кэлсэтэ, дьон иннигэр санаатын толору этэ үөрэнэр. Оон улуустаабы ыччат форума инникитин да ытылла турарыгар баҕарабын.

Чурапчы үөрэнээччитэ рекорд олохтоото

Муус устар 7 күнүгэр Дьоккуускай куоракка «Соревнование по спидкубингу» кубик-рубикы таһаарыга өрөспүүбүлүкэтээҕи аһаҕас чөмпүйөнээт буолла. Күрэх кубик кээмэйинэн үс хайысханан арахсан ыытылынна. Ол курдук, 2x2 кубик 2.41 сөкүүндэнэн таһааран, соботох холонон көрүүгэ национальнай рекорду С.К. Макаров аатынан улуустаабы гимназия үөрэнээччитэ Валентин Павлов олохтоото.

Валентин күрэхтэспитин туһунан манньык кэлсээтэ:

«Быгырыын кубикы таһаарарга сана үөрэммитим, онтон ылата интэриэһиргээн оонньуубун. Түргэнник таһаарар сана ньиамы булан, дьарыктана сылдьабын. Күрэхтэһиилэргэ

илдэ сылдьар салайааччы, математика учуутала Кыыдаана Михайловна Екечьямова буолар.

Күрэхтэһиигэ тийээн баран кубиктаах дьону көрөн долгуйбутум. Биризмэбэ кубикы таһаарарга, наһаа долгуйдахха, сыһаа оноробун.

Бу чөмпүйөнээт үрдүк таһымнаахтык тэриллэн ыытылынна. Өрөспүүбүлүкэ араас муннуктарыттан кэлбит кыттааччылары кытта билистим. Сана билсэбит оҕолору кытары хамаанда туруоран, атын хамаандалары кытары кииристибит.

Өрөспүүбүлүкэ рекордун олохтообут үөрэнээччигэ Валентин Павловка инникитин даҕаны манньык күрэхтэргэ ситиһиилээхтик кыттарыгар, өссө үрдүк көрдөрүүлэри ситиһэригэр, бири кэлим эксээмэннэрин үчүгэйдик туттарыгар баҕарабыт.

ика Рубика и други...оловолом...
ат проводится по...дой
социации Кубика

ӨРӨСПҮҮБҮЛҮКЭ БААҢЫНАЙДАРЫН ЛИДЕРЭ ЭТЭ

үксүгэр бааһынай хаһаайыстыба салаа-йааччылары, тыа хаһаайыстыбатын исписэлиистэрэ, нэһилиэк баһылыктара сылдьаллара, элбэх уопуту ылан, кэлин истибиллэпит син үтүктээччи да баар сурахтаабы. Ол кэлэн ааспыт дьон кэлин Василий Васильевичпыт добооторо, табаарыстара буолбуттара. Бэйэтигэр дьону наһаа түргэнник тэрдэрэ, сөбүлэтэрэ. Арай биридэ наһаа сөхлүтүм баара. Улахан уола Дима куоракка "Эдэр фермердэр" куурустарыгар үөрэнэ сылдьар этэ. Онно Мээндийэ сайылыгар куурус оболорун сыалай автобуһунан таһаартаан, практической дьарыктарын ыыттарбыта, салгыы оонньоон көрүлээн, тото аһаан, күрэхтэһэн барбыттара. Оболор олус соһуйбуттар, сөхлүттэр этэ. Василий Васильевич онно эппитин өйдүүбүн: "Эдэр ыччат түмсүүн наада, бэйэ-бэйэлэрин өйөһөн, ханзас бары бири сомоҕо дьон буолан тахсыахтара", — диэн эрэллээбин эппитэ. Ол курдук, эдэр ыччатка холбур буолар чакчы ай-санаа өттүнэн толору бэлэмнээх аба табаарыс этэ.

Мария САВВИНА,
Чурапчы улуунун
бааһынай хаһаайыстыбалар
ассоциацияларын бэрэссэдээтэлэ.

Улууска гаас кэлиитигэр олук уурсубута

2012 сыллаахха оччотооһу улуус баһылыга Яковлев Семен Илларионович ынырытынан, Москвадан Чурапчы улуунун гаастааһынна улахан салайааччылар кэлбиттэрэ. Бу дьону биһиги айылҕабытын көрдөрөргө уонна сынньатарга быланнанан, Төлөй нэһилиэгин Мээндийэ учаастагар Смирников Василий Васильевичи кэпсэтэн, киниэхэ таһааран балыктатыхпыт диэн сүбэлэһэн, Мээндийэҥ илдьэ табыстыбыт. Москвадан 3-4 киһи кэлбитэ. Василий бу дьону үрдүк таһымна көрсүбүтэ. Ол курдук, сүүрэ сылдьар сибиинньэлэртэн ыйан бизрбиттэрин тутта өлөртөрөн, астаан, буһартаран, сизтэн ыппыта. Биһиги Чичигинаров Василий Петровичтын мунхалаан, 3 куул курдук балыгы таһааран, сүрдээбин соһуйбуттара. Маны таһынан Баһылай иитиэх көбөтөрүттэн 7-8 күһү тутан ылан, күөлгэ ытан кэбиһэн баран, ыалдьыттарга саа бизрэлээбитин ытыалаан, сүрдээбин астыммыттара. Мээндийэ Эбэ үрдүгэр сылгыһыттар дьылларын таһыгар собо, сибиинньэ

этэ буһаран, Эбэтигэр хайдах куустаабытын — андылаабытын, төһө балыгы ылбытын кэпсээн, дьонно сөбүү бөбөтүн сөбөн, ол быһыыгар Чурапчыга гаас наадатын сотору-сотору санатан аһара. Ол кэмтэн саҕаламмыта, Чурапчыга гаас кэлэр болтуруоһа бүтэһиктээхтик быһаарыллыбыта. Онон биһиги аба табаарыспыт бэйэтин эрэ туһугар буолбакка, улуунун инники сайдыытыгар ис сүрэхтэһэн ылсан үлэлиирэ, сүбэлиирэ. Баара буоллар, гаас кэлбитигэр, бука, көрдөөх ырыатын "Кэллэ, кэллэ дьэ кэллэ, гааспыт тийээн бу кэллэ" — диэн ыллыта эбитэ буолуо...

Николай АРЖАКОВ,
"Чурапчы" ТХПК бэрэссэдээтэлэ.

Төрөөбүт күммүтүнэн сибээстээхпит

Мин Баһылайдыын бири күн, былыргынан Ленин төрөөбүт күнүгэр, муус устар 22 чыыһылатыгар бири күн төрөөбүппүт. Кини жерүстэбин аайы: "Биһиги Ньюкулайдыын Ленин, Сталин оболоробут", — диэн астынар буолара. Мин 60 сааспын туолар үбүлүөйбөр сайылыктар саҕа талыллыбыт киһини Мария Михайловнаны булгу ыныран илдьэ кэлбитэ, бэйэтинэн үөрүү-көтүү бөбөнү тэрийбитэ. Онон тыа хаһаайыстыбатын министриин солбуйааччы Афанасьев Н.С. "Чурапчы" ТХПК дириэктэрэ Ноговицын А.Т. кэлэһинэр, сүрдээх үрдүк таһымнаахтык үбүлүөйүм ааспыта, онно "Россия үтүөлээх фермерэ" буолан астыммытым, үөрбүтүм.

Бастаан сайылыкка кирии бырагырааматынан улууска элбэх сайылык тутуллубута. Онон кириссэммит, Василий Васильевичпыт тыа хаһаайыстыбатын министриистибитигэр бэйэтинэн сүүрэн — көтөн, мин уонна бэйэтин сайылыгар уот трансформаторын туруортарары ситиспитэ. Сайылыктары туттан кириэн баран, бары сайылыктаах дьону, мин сайылыкпыттан саҕалаан, кэрийэн көрбүппүт. Ол сылдьан, мин киһи сайылыгар кэлэн туран, "Баһылай, титииккэр ынахтарын киллэрбэккөн дуу" — диэбитим — олус ырааһыттан сөбөн, онуоха Баһылайым: "Нэдиэлэҥэ биридэ икитэ ыраастыыбын, суыйабын-сотоубун", — диэбитэ, дьэ дьикти ыраас этэ.

Николай ЛЫТКИН,
"Кырымах" бааһынай
хаһаайыстыба салайааччыта.

Табаарыһым Бааска туһунан үтүө өйдөбүл

Мин Смирников Василий Васильевичтын, "Олохоос Бааскалыын", кини кэнини бааһынай хаһаайыстыба тэриммитин кэннэ эн-мин дэһэн, табаарыстаһан, добордоһон, күн сириттэн барыар дизри ордук чугастык алтыһан аастым.

Бу кэми олус күндүтүк саныыбын. Олус да түмсүүлээхтик, бэһилээйдик, чэпчэкитик, наар көр-күлүү, хардары-таары хаадылаһыы, үлэ-хамнас туһунан кэпсэтии, сүбэлэһии, бэйэ-бэйэҥ харыстабыллаахтык, убаастабыллаахтык сыһыаннаһыы тыһыгар ааспыт эбит, олохлут бу кэрки кэмэ.

Биһиги, оройуон фермердэрэ, Баһылайбыт тула түмсэр этибит. Ол курдук өрөспүүбүлүкэҥ, фермердэргэ сыһыаннаах туох үлэ-хамнас, бэлиитикэ ыытылларын киниттэн истэн, информация ылан, үлэ-хамнаска сөптөөх хайысханы үлэбитигэр туһанарбыт. Өрөспүүбүлүкэ таһымыгар фермердэр санааларын улууска да, тыа хаһаайыстыбатыгар да баар кыһалгалары, туруорсуулары тиздэргэ мунньахтарга тыл этээччибит, туруорсааччыбыт кини буолара. "Сүтэрэрим суох, ынах анныттан даһыһе түһэрэллэрэ суох", — диэн тыллаах буолара.

Василий кэргэнинэн Анналыын, оболорунаан ураты ыалдьытымсах, сиздэрэй айылгылаах дьиз кэргэн этэ.

Саас аайы, муус устар 22 күнүгэр дойдутугар, сайылыгар мустан, хайаан да төрөөбүт күнүн бэлиэтиир үтүө үгэстээх буолара. Үбүлүөйдээх сааһа буоллабына, ити тэрээһини сайын үбүлүөй буолуор дизри, "Уос үөрэтиитэ" диэн ааттыра. Ол эрэ буолуо дуо, сайын, күһүн элбэхтик маанылатан, ыалдьыттаан астахлытына, хайаан да ардыгар куулунан тон балык, кус, куобах кэһиилээн ыытара.

Улуус туһа диэн төһөлөөх элбэх дэлгээссийэни, өрөспүүбүлүкэ салайааччыларын көрсөр, атаарар тэрээһиннэрин мин наһаа сөбө-махтайа, салла көрөрүм-истэрим.

Афанасий СИВЦЕВ,
"Бэрэ" бааһынай хаһаайыстыба
салайааччыта.

Ахтыылары сүүмэрдээтэ
Алексей СЛЕПЦОВ.

Успуорт

КЫРАБЫ ХАРАХТААХТАР, БЭРГЭН ЫТААЧЧЫЛАР КҮРЭХТЭНИИЛЭРИГЭР

Муус устар 20 күнүгэр улуус киинигэр "Боотур Уус" стадион ытыыга манеһыгар буулдьа саанан ытыыга Хоптобо нэһилиэгин Бочуоттаах гражданина, биллиилээх меценат, байанайдаах булчут, бултааһыны тэрийээччи Петр Петрович Архипов кэриэһигэр аһаҕас өрөспүүбүлүкэтээби күрэхтэһии буолла. Итиннэ Чурапчы нэһилиэгиттэн, Кытаанахтан, Хоптоботтон, Сылантан, Чурапчытаабы үнүстүүттэн, колледжтан, интэринээт-оскуолаттан, Таатта, Мэнэ Хангалас, Орто Халыма улуустарыттан кыттыыны ыллылар.

Икки күннээх күрэхтэһиигэ Москва куораттан ынырыллан кэлбит буулдьаанан ытыыга норуоттар икки ардыларынаабы кылаастаах успуорт маастара, Бүтүн Арасыйытатаабы категориялаах судьуйа, сыал ытар мишеннэри установкалыыр, онорор конструктор Павел Николаевич Поляков кытынна, кылаабынай судьуйанан үлэлээтэ. Бастагы күннэ сэмийээр ытылыһына.

Күрэхтэһии үөрүүлээх аһыллыытыгар улуус баһылыгын экономикаҕа уонна инновацияҕа солбуйааччы Алексей Егоров, Чурапчытаабы физкултуура уонна успуорт үнүстүүтүн ректорын солбуйааччы Василий Давыдов, олимпийскай эрэллэри бэлэмниир өрөспүүбүлүкэтээби интэринээт-оскуола дириэктэрэ Николай Гуляев, Чурапчы улуунун ытыыга федерациятын

салайааччы Гаврил Владимиров, Петр Архипов уола Борис Архипов, кылаабынай судьуйа Павел Поляков эбэрдэ тылы эттилэр. Кинилэр Петр Петровичи улуус социальнай-экономическай сайдыытыгар улахан кылаагын киллэрсибит киһинэн, эрэллээх табаарыс, дьиз кэргэн аба баһылыгын быһыытынан сыаналаатылар, кини аата үйэтитиллэрэ наадатын бэлиэтээтилэр.

Күрэхтэһии, бастаан, 50 миэтэрэҥэ МВ-1 диэн көрүнгэ ытылтан саҕаланна. Маныаха 85 очукуону ылан, Алексей Захаров (Хоптобо) бастаата. Иккинчи 82 очукуолаах Василий Давыдов (ЧГФКСИ), үсүһү 79 очукуолаах Гаврил Огонеров (Таатта) ыллылар.

Бэстилизтинэн МП-1 көрүнгэ Григорий Попов (Таатта) 88 очукуолаах бастагы, Савва Бучугасов (Таатта) 86 очукуолаах иккис, Василий Давыдов (Чурапчы) 84 очукуолаах үһүс буоллулар.

"Куоратка" көрүнгэ Лев Сергеев (Таатта, Харбалаах) 144,23 очукуолаах бастагыны, Иван Эрпосов (Таатта) 165,77 очукуолаах иккинчи, Михаил Аржаков (Кытаанах) 168,65 очукуолаах үсүһү ыллылар.

Хамаанданан (бири кыыс, икки уол) МП-1 көрүнгэ ытыыга 209 очукуолаах ЧГФКСИ бастагы, 193 очукуолаах Таатта иккис, 193 очукуолаах РСФСР үһүс буоллулар.

Алексей СЛЕПЦОВ.

